

GODSBEELD EN LIEFDE

Recent stond in de pers een aantal berichten die allemaal raakten aan hetzelfde thema: ‘sterven en dan?’ Is er bij het sterven redding voor alle mensen of gaan de wegen uiteen? Is de hemel er ten slotte voor iedereen, of is er ook een hel? Het zijn indringende vragen.

De Bijbel spreekt erover. Maar christenen ervaren beklemming in het nadenken over de hel. Kan een predikant erover preken? Ja, zei dr. Maarten Kater (hoogleraar in Apeldoorn). Maar hij zei er meteen bij: Realiseer je de enorme gevoeligheid bij dit onderwerp. ‘Preken over de hel is niet “los” verkrijgbaar. Het raakt de ernst van de zonde tegen God. Preken over de hel is spreken over Gods rechtvaardigheid, Gods liefde, Gods goedheid, Gods toorn, Gods geduld. Vanuit God leren denken: prediking is de verkondiging van wie God in Christus is.’

Studiedag

Dr. Kater was een van de sprekers op een studiedag over ‘de hel’ die op 14 februari jl. werd gehouden in de TU in Kampen. Voorafgaand aan deze dag was er onder leiding van dr. William den Boer onderzoek gedaan naar de opvattingen die christenen hebben

over de hel. In de aankondiging daarvan was te lezen: ‘Wat denken de mensen dat er in de Bijbel staat over de hel? Kunnen ze dit rijmen met hoe God zich in Jezus aan ons openbaart als een God van liefde? Is eeuwige straf voor fouten die je in het tijdelijke leven hebt gemaakt wel proportioneel? (...) Hoewel steeds minder mensen in een daadwerkelijke hel geloven, heeft iedereen er wel een beeld bij. In het dagelijks taalgebruik komt de hel regelmatig terug. Het idee van eeuwige straf in een brandende hel is echter vandaag de dag niet alleen voor secularisten, maar ook voor veel christenen moeilijk te verteren’ (ND, 7 jan. 2020).

De kernvraag van de studiedag was: hoe is de hel te rijmen met een God die liefde is? Er klonken uiteenlopende meningen, zoals: we kunnen niet om het bestaan van een hel heen, maar hoe die precies is weten we niet; als de hel er wel is, dan toch tijdelijk; je kunt je – als je erover nadentkt wie God is – toch geen hel voorstellen? Opvallend fel richtte een deelnemer zich tot de zaal: ‘Er bestaat geen hel en niemand van jullie gelooft in een hel!’ Het

laatste woord dat vanuit de zaal klonk, wees een andere richting: 'Als God de regels bepaalt, dan kunnen wij er veel van vinden.'

Er zou over deze dag nog veel te zeggen zijn, bijvoorbeeld over de workshops waarin aandacht gegeven werd aan de pastorale, psychologische, missionaire en homiletische (betreft de prediking) kanten van dit onderwerp. Maar ik richt me in het vervolg van deze bijdrage op een verandering die zich heeft voorgedaan in het denken over God en daarmee over de hel.

God is liefde

'Niet de leer maar de Heer', dat was een eeuw geleden een veelgehoorde uitdrukking. Daarmee werd bedoeld: verschil van inzicht in bijbeluitleg doet er niet toe, als we maar allemaal dezelfde Heer dienen. Daar komt het op aan! Vandaag klinkt vaak, met een beroep op 1 Johannes 4:8, *God is liefde*. En dan klinkt meteen ook de vraag: als God liefde is, zou hij dan de mens, zijn

eigen schepsel, ooit verloren kunnen laten gaan? En kan er dan een hel zijn? Ik las van een gereformeerd predikant die deze vraag met nee zou beantwoorden: 'Mijn vader was ervan overtuigd dat God zó genadig is dat alle mensen uiteindelijk bij God mogen horen. Dat onderwerp ligt gevoelig. Het woord alverzoening is een soort vloek in de kerk. Maar ik voel me daar vanuit de Bijbel heel senang bij. Mijn vader wees op Romeinen 5, waar Adam wordt vergeleken met Jezus. Met de eerste kwam de zonde en de dood in de we-

reld en de tweede heeft dat ongedaan gemaakt. De gereformeerde theologie heeft daarvan gemaakt: Jezus heeft zijn best gedaan, maar niet kunnen realiseren dat iedereen bij God mag horen. Maar mijn vader stelde dat de tweede, de volmaakte Adam – Jezus dus – machtiger is dan de eerste, en ervoor zorgt dat iedereen er uiteindelijk bij mag horen' (*ND-Zeven*, 26 okt. 2019, p. 4).

Toch lezen we ook Jezus' woord dat Hij op een dag terugkomt en de wereld zal oordelen. En dat er dan twee 'wegen' zijn, de ene van redding, de andere van ondergang (Luc. 17:34-36). Een beklemmende gedachte, te pijnlijk haast om erover te spreken. En zeker, wij mensen gaan niet over dat oordelen. Dat is aan de Here. Maar we lezen ook in Johannes 3:16: 'Want God had de wereld zo lief dat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.' Je kunt verloren gaan.

Twee wegen of één weg?

De idee dat er maar één weg is, heeft oude papieren. Origenes, een kerkvader die leefde rond het jaar 200 na Christus, was van mening 'dat God in Zijn goedheid door Christus de hele schepping tot één einde zal brengen'. Hij wees op Filippenzen 2:10, waar staat dat 'in de Naam van Jezus alle knie zich zal buigen, die in de hemel, en die op de aarde, en die onder de aarde zijn'. Deze leer werd als ketterij verworpen. En hoewel de gedachte van Origenes nooit geheel weggeweest is, was de overtuiging van de kerk steeds: er is een eendoordeel met hemel en hel. Er zijn twee wegen. Maar dit beeld kantelde. De dominante gedachte werd die van de ene weg voor alle

**Het kan dan in de Bijbel
staan, maar de verlichte
mens zag het anders**

mensen door de alverzoening. Deze wending heeft alles te maken met een verandering in het Godsbeeld.

De Verlichting

In de zeventiende en achttiende eeuw ging 'de wereld' open. Er werden ontdekkingsreizen gemaakt en uitvindingen gedaan. Op allerlei terreinen brak het licht door. Deze periode wordt dan ook getypeerd als de Verlichting. De kennis nam toe. Ook die van de Bijbel. Maar dit 'licht' had een ingrijpende schaduwkant. De mens voelde zich steeds machtiger worden. Hij leerde zichzelf beter kennen. En naar hij meende: ook God. In werkelijkheid werd God steeds meer passend en aanvaardbaar gemaakt. God werd in de voorstelling van mensen steeds menselijker, steeds minder de Almachtige en de Onzienlijke. De mens – steeds groter. God – steeds kleiner. Het is een ontwikkeling die zich in de eeuwen daarna met kracht doorzette en die de gedachte van de alverzoening met zich meebracht. Theologen redeneerden: de liefdevolle God die de mens heeft gemaakt, blijft ook voor die mens zorgen. Niemand uitgesloten. Dat er twee wegen zijn bij het sterven – naar de hemel of naar de hel – werd weggestreept. Het kan dan in de Bijbel staan, maar de verlichte mens zag het anders. 'De Verlichting benadrukte de oneindige waardigheid van de menselijke persoon en gaandeweg kreeg het beeld van God steeds meer menselijke trekken. Het wordt dan steeds minder voorstelbaar dat een humane God mensen verloren zou laten gaan, en dat de oneindige menselijke waardigheid gebroken zou worden' (aldus dr. A. Huijgen [RD, 24 okt. 2019] over het oprukken van de leer van de alverzoening, die bijvoorbeeld blijkt uit het

boek van Bentley Hart, *That all shall be saved*).

God is liefde. Vragen en verwijten

God is liefde. Dat werd voor steeds meer christenen de doorslaggevende factor als het gaat om de vraag wie God is. En dat vormde ook de achtergrond van de vragen van het onderzoek en op de studiedag. Het beeld van God die liefde is, kan door je niet-gelovige buurman of collega ook als een verwijt gebruikt worden. Er is immers zoveel ellende in de wereld. Had die liefdevolle God dat niet kunnen voorkomen? Je kunt dan reageren met: God zelf heeft nergens gezegd dat er geen ellende in de wereld zou zijn, dat er geen ziekte zou zijn en geen dood. Paulus, die door God als getuige is aangesteld, spreekt er juist over dat heel de schepping, ook de mens, in nood is (Rom. 8). Door de zonde is er zoveel stukgegaan. Er is

Geloof richt zich niet op onze vragen. Geloof richt zich op wat God verteld heeft

zoveel moeite en pijn. God weet ook dat sterven erg is. Paulus moest schrijven dat de dood de laatste vijand is. Maar met deze reactie overtuig je een niet-gelovige niet. En evenmin een christen die zijn moeiten niet kan rijmen met een God die liefde is. Want geloven is 'zeker weten', maar er blijven

indringende vragen. Ik weet niet waarom toen mijn kind een ongeluk kreeg. Waarom mijn vrouw kanker kreeg.

Een reactie op deze vragen moet daarom beginnen met het diepe besef dat wij wel véél weten, maar niet álles. God openbaarde ons alles wat Hij nodig vond. Geloof richt zich niet op onze vragen. Geloof richt zich op wat God verteld heeft. En dat vraagt om: Geloof je dat? Geloof je dat het waar en zeker is wat God ons wilde zeggen of wilde laten weten? En dat we niet nieuwsgierig verder moeten zoeken dan wat God ons heeft gezegd, maar dat we daarin juist rust vinden? (NGB, art. 13).

'God is liefde', niet los verkrijgbaar

God is liefde. Wat een prachtig woord. De Bijbel is er vol van. God toont zijn liefde op zoveel momenten. Maar mét dat je zegt 'God is liefde', kan het zomaar mis gaan. En dat gebeurt als wij menen dat we met 'God is liefde' het wezen van God kunnen duiden, dat we daarmee zijn identiteit kunnen vastleggen. Want 'God is liefde' is niet los verkrijgbaar (1 Joh. 4:8). De apostel Johannes zegt: Deze liefde wordt hierin zichtbaar dat God zijn enige Zoon in de wereld gezonden heeft. Om mensen te redden (Joh. 3:16). Wie over Gods liefde nadenkt, ziet Christus én zichzelf. Hij ziet het moeras van onze zonde waarover Gods toorn gaat én hij ziet hoe God ons door Hem daaruit optrok. Hij ziet God die naar goddelijk plan scheiding maakt op de dag van het grote oordeel.

Wie is God? God is zo oneindig veel meer en groter dan wij ons kunnen voorstellen. Hij is degene die alles tot stand bracht en in stand houdt, van

seconde tot seconde. Hij is niet te van- gen in één eigenschap als 'liefde'. Wie alles zet op de kaart van 'God is liefde', past een onverantwoorde reductie toe op het wezen van God. We verkleinen zijn oneindige grootheid en majesteit. En we blazen onszelf op tot personen van ongeëvenaarde grootheid en ken- nis. Wie deze weg opgaat, zet zichzelf een leesbril op uit de tijd van de Ver- lichting. De mens ziet zichzelf als mild en humaan en modelleert God naar dat ideaalbeeld: God is liefde. Daarbij passen teksten over hel en oordeel niet. Telkens weer moeten wij ons bij bijbellezing de vraag stellen: heb ik de goede leesbril op? Kijk ik door de bril van de grote, moderne, welden- kende mens, die God kleiner maakt? Of kijk ik door de bril van het ontzag voor God? Die heb ik volgens Gods Woord nodig. Zoals Psalm 111:10 zegt: 'Het begin van wijsheid is ontzag voor de HEER' (zie ook Spr. 1:7; Heb. 12:25-29). Als we die bril op hebben, houden we voor zeker en betrouwbaar *alles* wat God ons in zijn Woord heeft geopenbaard (HC, zd. 7; Deut. 29:28). De kerk is geroepen om *van daaruit* bezig te zijn met de vragen die op ons afkomen.

Wie is God en wie zijn wij?

Wie is God? Hij heeft een naam. Mo- zes vroeg aan God: Hoe is uw naam, wat moet ik zeggen? Het antwoord was: 'Jahweh (HEER) heeft mij ge- zonden.' Dat was voor Mozes en het volk genoeg. Het is de naam die be- tekent: 'Ik ben die Ik ben', of: 'Ik zal zijn die Ik zijn zal'. Uiting van God, de Almachtige, de Eeuwige, de God die onveranderlijk trouw is aan hoe Hij zichzelf openbaart. Het is die naam die ons in alle psalmen op de lippen wordt gelegd.

De kerk van de grote Reformatie leer- de belijden wie God is. Zij sprak van Gods goedheid, en van een veelheid van eigenschappen die ons menselijke begrip ver overstijgen: *Wij geloven allen met het hart en belijden met de mond, dat er één God is, een geheel enig en éénvoudig geestelijk wezen. Hij is eeuwig, niet te doorgronden, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig. Hij is volkomen wijs, rechtvaardig en goed, en een zeer overvloedige bron van al het goede* (NGB, art. 1).

Het is die naam die ons in alle psalmen op de lippen wordt gelegd

Deze belijdenis maakt duidelijk dat er voor de kleine mens heel veel te doen is als het erom gaat Hem te kennen en voor Hem te leven. Wijsheid is ontzag voor de Heer. Maar onlosma- kelijk hoort daarbij: het kwaad mijden – dat is inzicht (Job. 28:28). Ds. C. Bijl schreef in *Zo rijk als Job* (p. 64): 'Het komt er eenvoudig op neer dat we ontzag hebben voor de stem van de Herder en Hem vol vertrouwen volgen. Wijsheid is niet dat we zoveel mogelijk achter de wijsheid van God moeten komen, maar dat we het door Hem zelf aangereikte handvat vast- grijpen. Hoe? Door naar zijn stem te horen en zijn Woord te eerbiedigen en te wijken van het kwaad.' ■

Excurs

Het reduceren van God tot 'liefde' heeft meer consequenties dan de gedachte dat er geen hel is. Heel gemakkelijk kan het leiden tot het goedkeuren van andere samenlevingsrelaties dan het huwelijk, zolang er maar sprake is van liefde. Want hoe zou de God van liefde niet van die liefde genieten? En predi- king die uitgaat van dit Gods- beeld, loopt het gevaar zich te beperken tot het oproepen tot onderlinge liefde, verdraag- zaamheid en respect, en geen ernst te maken met de zonde. Daarmee verdwijnt de wezenlij- ke inhoud van Christus' genade achter de horizon.